

Dato: 17.11.2021

Til:

Energistyrelsen

Carsten Niebuhrs Gade 43,
1577 København V

@: open-door@ens.dk

**Danmarks
Naturfredningsforening**

Masnedøgade 20
2100 København Ø
Telefon: 39 17 40 00
Mail: dn@dn.dk

Hørings svar til ideoplæg for "Jammerland Bugt Kystnær Havmøllepark", J nr. 2019-5937.

Danmarks Naturfredningsforening (DN) og DN Kalundborg takker for muligheden for at komme med bemærkninger til ny indkaldelse af idéer og forslag til afgrænsning af miljøkonsekvensrapport for Jammerland Bugt Kystnær Havmøllepark. Danmarks Naturfredningsforening og DN Kalundborg forholder sig som udgangspunkt kun til forhold/faktorer, der kan/vil påvirke naturen og det naturmæssige.

Idéoplægget vedrører både landanlæg, hvor Miljøstyrelsen er myndighed, og anlæg på vand, hvor Energistyrelsen er myndighed. Vi har for nemheds skyld delt høringssvaret op, så første del vedrører landanlæg, og anden del vedrører anlæg på vand.

Landanlæg – Miljøstyrelsen

Fra Danmarks Naturfredningsforening lægger vi vægt på at følgende områder belyses grundigt i miljøundersøgelsen i forbindelse med landanlægget:

- *Virkingen på befolkningen og menneskers sundhed*
- *Den biologiske mangfoldighed med særlig vægt på arter og naturtyper, der er beskyttede*
- *Jordarealer, jordbund, vand, luft og klima*
- *Materielle goder, kulturarv og landskab og samspillet mellem disse faktorer*

Derudover er det vigtigt for os, at alle oplags- og arbejdspladser projekteres anlagt på ikke beskyttede arealer, hvilket vi også mener bør stilles som krav i en evt. tilladelse. Det er efter vores mening også afgørende at pladserne placeres i rimelig afstand fra beskyttede områder, således at disse levesteder for fugle og små pattedyr ikke forstyrres af støj og uro i anlægs- og reetableringsfasen. Vi har mange steder set at man placerer anlægsfaciliteter lige op ad beskyttede områder, og det er efter vores opfattelse på kanten af hvad der er rimeligt. I det konkrete tilfælde gælder det fx Natura 2000 områderne Røsnæs, Røsnæs Rev og Kalundborg Fjord (nr. 166), og Åmose, Tissø, Halleby Å og Flasken (nr. 157).

Endeligt bør det afsøges, hvordan støj fra transformerstationen i driftsfasen kan begrænses, både teknisk og ift. Konstruktion og beliggenhed, med det formål at opnå maksimal støjbegrænsning i driftsfasen. Samt, hvordan transformerstationen bedst muligt skjules i landskabet. Her kan man med fordel se på levende hegn, med fokus på hjemmehørende arter.

Anlæg på havet – Energistyrelsen

Danmarks Naturfredningsforening vil gerne benytte lejligheden til at henvise til det hørings svar vi sendte i februar 2019 vedr. den tidligere VVM (vedhæftet). En del af bekymringen gik på, at planerne set med vores øjne var for ukonkrete til at vi med rimelighed ville kunne forholde os til det konkrete projekt. Vi ser frem til og forventer at den nye høringsfase vil indeholde et projekt som er meget bedre beskrevet, herunder at man vil pege på en konkret placering, et konkret antal møller, opstillingsmønster osv.

Bilag IV arter

Der er en 0-tolerance for påvirkning af havpattedyr, flagermus og fugle, og det bør derfor nøje analyseres hvordan de bliver påvirket, og hvordan påvirkning eventuelt kan undgås gennem brug af gennemtestede afværgeforanstaltninger.

Det bør dokumenteres, hvordan habitatdirektivets Bilag IV arter i Jammerland Bugt håndteres og hvordan Zero Tolerance for Disturbance er overholdt for relevante dyrearter herunder fugle, flagermus og havpattedyr, - særligt marsvin. Det gælder for såvel anlægs-, som drifts- og nedtagningsfasen.

En sådan analyse skal naturligvis også se på den forventede påvirkning over tid holdt op mod især de truede marsvins yngleperiode, men også fouragerende fugles fædningstid. Det gælder især i anlægsfasen at det er vigtigt at projektet planlægges med respekt for det eksisterende dyreliv.

Optællinger af dyr bør ske over hele kalenderår og ikke bare i udvalgte måneder. I forbindelse med andre projekter, bl.a. Krigers Flak, blev man overraskede over store forekomster af bl.a. flagermus, som man ikke havde forudset, da man kun foretog optællinger indenfor de perioder, hvor man regnede med at finde nogle bestemte svar.

I hørings svaret fra februar 2019 skrev vi blandt andet dette: *"På s. 22 angives det, at man ikke har undersøgt for flagermus i projektområdet, fordi parken ikke placeres indenfor kendte trækruter. Ud over at "kendte" i sig selv peger på, at der bør laves yderligere undersøgelser, for at fastslå om der kunne findes nogle hidtil "ukendte" trækruter, så ved man reelt meget lidt om flagermus hvordan flagermus trækker og hvilke trækruter de benytter".* Det mener vi er dybt problematisk, hvis det er en holdning man viderefører til den ny miljøkonsekvensvurdering. Se resten af vores svar i den tidligere VVM (vedhæftet).

Efter vores opfattelse bør der ikke gives tilladelse til anlæg i og umiddelbart efter ynglesæsonen for marsvin. Der bør desuden monitoreres grundigt, hvad effekterne bliver for de marine havpattedyr og der bør foreligge en færdig handleplan indeholdende konkrete tiltag til, hvad der skal iværksættes, hvis det viser sig, at den negative effekt har været større end forventet. Et af de virkemidler der foreslås er såkaldt "blød" opstart af nedramning af fundamenter, således at marsvin og andre dyr kan nå at fortrække. Vi vil imidlertid klart henstille til, at man først og fremmest benytter boblegardin for at sikre, at effekten af vindmølleparken får mindst mulig negativ effekt.

Stenrev

Vindmøllefundamenternes påvirkning af biodiversiteten som kunstige stenrev skal belyses grundigt. Hidtil har det stået stort set imod sagt at kunstige rev automatisk er godt for dyrelivet i havet. Denne påstand overser dog, at de kunstige rev erstatter vil erstatte en anden naturtype der i nogle tilfælde kan være afgørende for områdets økologiske funktionalitet. Det er således vores forventning at det vil indgå i analysen, hvilken betydning det har for dyrelivet at man opstiller vindmøller i bugten. Gode som dårlige.

Kummulative effekter

Vi ved at der er mange kystnære havvindmøller på vej i samme farvand. Det er derfor afgørende at man ikke ser på effekten af et projekt i Jammerland Bugt alene, men på den samlede effekt, hvis vi også ser ind i en fremtid hvor fx Omø, Mejflak, Lillebælt Syd og andre projekter også realiseres.

Varslingslys

I miljøkonsekvensrapporten kortlægges flyruter mv. af hensyn til luftfartsafmærkning. Denne afmærkning (lys) bør også vurderes og beskrives ud fra hensyn til (især nataktive) fugle herunder flagermus.

I Tyskland godkendte man for år tilbage raderstyret lys til havvindmøller, og dermed har man kunnet slukke for lyset i op mod 98 % af tiden. DN's forventning er at tiden er moden til at man vil kunne få en lignende godkendelse fra sikkerhedsstyrelsen/luftfartsstyrelsen i Danmark. Udover potentielt at tiltrække fugle og flagermus, udgør lyset på møllerne en markant negativ påvirkning af de kystnære landskaber, og en tilladelse bør indbefatte et krav om at der installeres radarstyret lys. Sammen med forundersøgelsen bør man afsøge muligheden og beskrive eventuelle knaster. Så fremt at dette stadig ikke er muligt i Danmark bør møllerne alligevel forberedes til radarstyret lys, således det kan aktiveres så snart tiden er moden.

Generelt vedrørende visualisering bemærkes det, at vi gerne ser at man ikke nøjes med at gengive visualiseringerne på tryk. Man bør også fremstille digitale visualiseringer der viser møllerne i drift. Dette er en klar, men desværre generel, mangel for at vurdere den visuelle påvirkning af vindmølleprojekter.

Endeligt ser vi gerne at visualiseringer også foretages når den visuelle effekt er størst / mest forstyrrende – fx ved solnedgange. Visualiseringer bør udvise det uspolerede kontra det forstyrrende projekt og visualiseringer skal vise det projekterede antal møller, opstillingsmønster og indbyrdes afstand samt *den konkrete placering på søterritoriet*.

Muslinger

I Jammerland Bugt findes en stor bestand af muslinger som blandt andet udgør fødegrundlag for nogle af de fugle som særligt findes i området. Det bør undersøges om vibrationer i havbunden kan påvirke bestanden af muslinger. Det bør også undersøges hvilken effekt opløsning af korrosionsbeskyttelse som fx zinkanoder kan have på ophobning af zink og andre tungmetaller i muslingerne og om det vil påvirke de dyr for hvem muslingerne er fødegrundlag.

Fundamentstyper

I Jammerland Bugt har man tidligere talt om op mod 60 møller potentielt nedrammet på monopæle. Ud over det åbenlyse i, at effekten af gravitationsfundamenter på natur og miljø er langt mindre end ved nedramning af monopæle, vil der også blive tale om en meget længere anlægsperiode. Den lange anlægsperiode vil forværre påvirkningen af parken på fx marsvin.

Efter vores opfattelse bør møllerne ikke sættes på monopæle. Det er også gennemgående for den tidligere rapport, at valg af monopæle i alle tilfælde forværrer effekterne på natur og miljø væsentligt (fx tabellen i afsnit 13.13.1, hvor påvirkningens væsentlighed for det marine miljø angives som "stor").

En eventuel ramning er projekteret til at foregå over en periode på 60 dage. Det er imidlertid uklart hvilken tidsperiode der er tale om? Vælger man til trods for de meget store konsekvenser for natur og miljø alligevel at benytte monopæle, bør der gives forsikring om, at det ikke sker i marsvinenes yngle eller drægtighedsperiode, eller i den efterfølgende sårbare periode for

mor og kalv? På rapportens side 16, er det desuden angivet at der vil blive arbejdet i alle døgnets timer. Er det nøje undersøgt hvilken effekt dette vil have på fx havpattedyr og fugle under konstruktionsfasen?

Ud over at man ikke bør glemme at der potentielt er en havvindmøllepark mere på vej i bæltet (Omø), og at der er også var ramning af pæle på Asnæsværket i Kalundborg fjord i perioden 21. januar 2019 til 31. august 2019 (7 måneder), bør man også holde sig for øje at ramning og etablering det sidste års tid i forbindelse med etablering af Ny Vest havn i Kalundborg fjord formentlig må have haft en stor og negativ påvirkning på marsvin allerede. Er der taget hensyn til dette i vurderingen? Denne nærmest kontinuerlige ramning af tidligere og fremtidige projekter må uomtvisteligt have haft/medføre en meget stor negativ påvirkning af marsvin. Kumulativt er det meget svært for os at se, hvordan en 0-tolerance i påvirkning af marsvin overhovedet kan tænkes overholdt med nævnte forhold som udgangspunkt. Vi vil derfor stille os meget kritiske overfor, om afværgeforanstaltningerne kan afbøde effekterne og modvirke at bestande af marsvin og andre havpattedyr påvirkes negativt for bestandigt.

Andre forslag

Danmarks Naturfredningsforening foreslår desuden at der stilles krav om en fiskefri zone omkring fundamenterne til gavn for havorganismerne og dermed også fødegrundlaget for bl.a. edderfugle.

På vegne af,

Forperson, Susanne Ladefoged, DN Kalundborg

Lasse Jesper Pedersen
Klima- og Energipolitisk Seniorrådgiver,
Danmarks Naturfredningsforening